ڕۆشبیری یاخی ... بەختیار محەمەد

ئێمە دەبێ هەوڵ دەین نیچەیانە شەڕی کۆمەڵگە بکەین: شەڕی دەسەڵات و داب و نەریت و ئایین (1) و هەموو شتە خراپەکانی جیهانی کۆن؛ ئەو شتانەی ئازادی ویست و بیرکردنەوە و حەزەکانمان کۆت و بەند دەکەن. دەبێ وەك نیچە لە هەموو شتێك یاخی بین. دەمەوێ بڵێم: دەبێ نووسین بە شێوەیەك لە شێوەکان نیچەیانە بنووسرێ. مارکسانەش دژی ستەم و زوڵم و زۆر و نادادپەروەری بوەستێ. نووسین دەبێ فەوزا (ئاژاوە) (2) بخوڵقێنێ، ئەگەر ئەمەی نەکرد، ئەوە لەناو ڕۆتیندا (ڕۆتینی زمان و گوتاردا) خۆی دەکوژێ.

هەموو داهێنانێك (شتێکی تازە) سەرەتا لە فەوزاوە لەدایك دەبێ (کەونیش لە فەوزای تەقینەوە گەورەکەوە لەدایك بووە). ئەم فەوزایە ژانی لەدایك بوونی داهێنان و شتە تازەکانە (ئەم فەوزایە دەشێ لە ئاستی بیرکردنەوەی تەقلیدیی تاکەکان و کۆمەڵگەدا ڕوو بدا. دەبێ بزانین لە بیرکردنەوەدا ئارامیی بوونی نییە. بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە ناتوانێ ئارام بێ. لێرەوە شەڕ لەگەڵ کۆمەڵگەی تەقلیدییدا فەوزا دەخوڵقێنێ. ئەم فەوزایە دەشێ سەرەتای گۆڕانکارییەکان بێ: گۆڕان لە بنەمای باوەڕ و تێڕوانینمان بۆ دیاردە و شتەکانی ژیان و کۆمەڵگە و جیهان)؛ نیچە و مارکس و فرۆید بەم شێوەیە (لە یەك سەردەمدا: کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدە و سەرەتاکانی سەدەی بیست و دواتریش) فەوزایان لە نەریت و فیکری باوی ڕۆژئاوادا دروست کرد، تا مزگێنی ژانی لەدایك بوونی جیهانێکی نوێ بە خەڵك ڕابگەیەنن. پتر لە سەدەیەکە ئەم سێ کەڵە فەیلەسوف و زانایە ڕابەری بزووتنەوەی تازەگەریین لە هەموو ئاستێکی ژیانی کۆمەڵگەکانی مرۆڤایەتیدا (هەر هیچ نەبێ داینەمۆی ڕۆحی ئەم تازەگەرییەن). پتر لە سەدەیەکیشە ئەوان (فیکر و ڕێبازەکانیان) لە پێناو نوێ بوونەوە و تازەگەرییدا فەوزا لە کۆمەڵگەکانی مرۆڤایەتیدا دەخوڵقێنن: نیچە دەڵێ خوا مرد (دەنگدانەوەی ئەم گوتەیە هەرگیز تەواو نابێ). مارکس عەرشی کەپیتاڵ دەهەژێنێ. فرۆیدیش جارێکی دیکە ئیرۆس (خوای عەشق و سێکس) زیندوو دەکاتەوە. ڕاستییەکەی ئەوان ((هەرسێکیان هەوڵ دەدەن لە ڕۆڵ و واتای هێزە شاراوە ناهۆشیارەکان تێبگەن، کە لە هەمان کاتدا چالاکی مرۆڤ و داهاتووی مرۆڤایەتی بەڕێوە دەبەن. ئەوان لەو خاڵەوە دەست پێدەکەن، کە دەکرێ لە پرەنسیپێکدا کۆ بکرێتەوە، ئەویش ئەوەیە، کە جیهان شەفاف نییە؛ بەڵکو باشتر وایە بگوترێ، کە ئەوان درك بەو

شەفافیەتە وەهمییەی جیهان دەکەن، کە باوەڕ وایە ساف و بێگەردە. لەبەر ئەوە ئەوان کاریان بۆ ئەوە کرد ئەو میکانیزمە داپۆشراوە بناسنەوە، کە پەرەستاندنی ئەم جیهانە ڕاقە دەکا. ئەم میکانیزمەش لای مارکس ئابوورییە؛ لای نیچە ئایینیی و ئەخلاقیی و ڕۆشنبیرییە؛ لای فرۆیدیش دەروونییە و لەسەر کۆمەڵگەی ناهۆش بەندە. لە هەموو بارێکدا کار بۆ ئەوە کرا، کە هێزە مژاوییە شاراوەکان یان چەپێنراوەکان، بە ڕێگەیەکی دەستکرد بۆ هۆش دەربهێنرێن)).(3)بەڵێ، ئەوان کاریان بۆ ئەوە کرد، کە ((هێزە شاراوەکان)) بە ئێمە بناسێنن. ئەوان لێرەوە فەوزایان لە جیهانی کۆندا خوڵقاند بۆ دامەزراندنی جیهانێکی نوێ: جیهانێك، کە (هەوڵ بدرێ) لەسەر بنەمای ئازادی و دادپەروەری دابمەزرێ.

-______________

پەراوێزەکان:

1- من لێرە هەرگیز مەبەستم لە ئایین باوەڕی کەسیی کەسەکان نییە، بەڵکو مەبەستم لە گوتاری (سیستمی) باڵادەستی کۆمەڵایەتی و ئەخلاقیی ئایینە، کە هەموو کۆمەڵگەی لەباوەش گرتووە.

2- چەمکی فەوزا لێرە لای ئێمە بەواتای تێك دانی شیرازەی بیرکردنەوەی ئارامی تەقلیدیی دێ. ئەو بیرکردنەوەیەی، کە لەگەڵ هەر بیرێکە و باوەڕێکی تازە تووشی ڕاچڵەکاندن و شۆك دێ. لێرەوە جۆرێك لە پەشێوی و ئاژاوە دەکەوێتە ناو سیستمی ئارامی ئەم بیرکردنەوەیەوە. هەڵبەتە ئەم فەوزایە دەشێ بگوازرێتەوە بۆ سیستمی باوی کۆمەڵایەتیش، لەوێش گۆڕانکاریی و شۆڕش لە کۆمەڵگەکاندا بەرپا بکا. ئایا هەموو شۆڕشێکێش فەوزا لە کۆمەڵگەدا ناخوڵقێنێ و سەرەتای هەموو گۆڕانکاریی و شۆرشێکیش فەوزا نییە؟

3- مارك جیمینیز, ما الجمالیة؟, ت: د. شربل داغر, المنظمة العربیة للترجمة (الطبعة الاولى: بیروت, نیسان 2009)، ص288.

بەختیار محەمەد